

Платон Алексеевич Ойуунускай

(1893-1939сс.)

Төрөөбүтэ 130сыла

Саха автономиятын төрүттэспит

бөдөн государственнай-

общественнай деятель

САССР Совнаркомун бастакы

бэрэссэдээтэлэ

Саха Киин ситэриилээх кэмитиэтин

бастакы бэрэссэдээтэлэ

Саха советскай литературатын

төрүттээчи

Улуу бөлүһүөк суруйааччы, поэт

Саха бастакы учуонайа,

лингвистическэй наука кандидата

**ОЙУУНУСКАЙ
УОННА
БААЙАБАЛАР**

1 чааһа

Ойуунускай Баайабаа иккитэ кэлэ сылдыбыта

1828 сыллаахха тутуллубут Байаантай улуун быраабатын дьистэ. Бу дьистэ иннигэр 1917 сыллаахха П.А.Ойуунускай А.Ф.Поповтуун Олунньутаабы революция кыайытын бэлиэтээн миитин тэрийбиттэрэ. Билигин манна Андросовтар учуутал династияларын аатынан нэһилиэк музейа үлэлиир.

“О Февральской революции 1917 года сначала до нас доходили отдельные отголоски чего-то далекого, неопределенного. Но вот приехали из города два товарища: **П.А.Слепцов (Ойунский)** и А.Ф.Попов. Остановились они в школе. Только здесь от них подробно узнали о происшедших политических событиях. Небольшое население нашего села всколыхнуло их приездом. Во все концы были посланы “скороходы” созывать ближайших жителей на митинг.

... На организованном митинге у здания улусной управы с речью о происшедших политических событиях выступили **Платон Алексеевич Ойунский** и Александр Федорович Попов.

Платон Алексеевич, вернувшись в школу, с учащимися провел беседу. Коллективно был составлен текст приветственного письма в адрес комитета общественной безопасности и подписан группой учащихся, которое вручили Платону Алексеевичу.

Платон Алексеевич интересовался учебной работой учащихся, их успехами, подробно ознакомился с тетрадями старшеклассников.”

Муксунов Дмитрий Васильевич., заслуженный учитель ЯАССР, отличник народного просвещения РСФСР, заслуженный работник народного хозяйства ЯАССР, кавалер ордена “Знак Почета”.

П.А.Ойуунускай уонна саха интеллигенцията

М.П.Слепцов-
Отоороп

С.А.Новгородов

В.Н.Леонтьев

Г.В.Баишев-Алтан Сарын

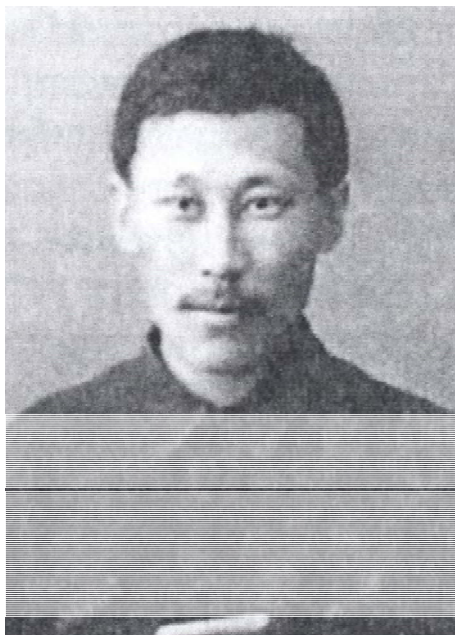
В.В.Никифоров-
Күлүмнүүр

1922с. ыам ыйыгар партията суох интеллигенция мунньаҕа ытыллыбыта.

Мунньах П.А.Ойуунускай, К.К.Байкалов ревком уонна байыаннай командование сана байыаннай-политической линияларын, саха интеллигенциятын соруктарын тустарынан дакылааты истибитэ.

Автономияны олоххо киллэрэр, интеллигенцияны советскай үлэбэ активнайдык тардар, повстанческой хамсааһыны төһө кыалларынан эйэлээх суолунан саба охсор туһайыылаах сана былаас политикатын национальной интеллигенция кэрэхсээбитэ, өйө-санаата, үлэтэ-хамнаһа советскай тутууга тосту эргиллэн барбыта.

Ойуунускай уонна Отоороп

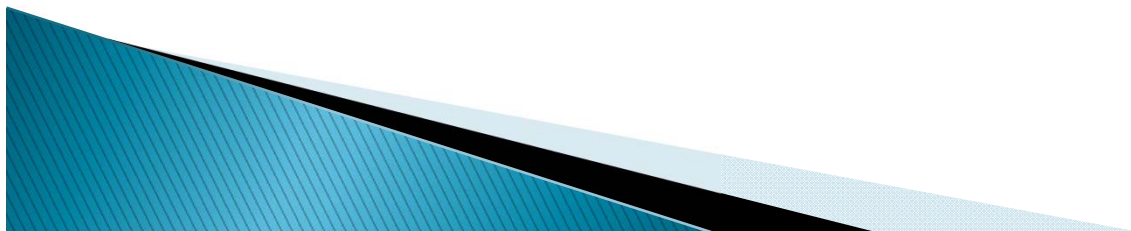
М.П. Слепцов – Отоороп (1897-1967 гг.) Якутский интеллигент, видный участник повстанческого движения, член ВЯОНУ. В 1925 – 1926 гг. работал секретарем СНК ЯАССР.

**Михаил Петрович Слепцов-Отоороп 1897 с.
Баайабаба төрөөбүтэ.
1928с. “ксенофоновщинаба” буруйданан 10 сыл
Соловки лаабырга хаайыллыбыта.**

“ Бандыыттарга да сылдыбыт саха үөрэхтээхтэрэ – бу большевик партия диэн олус саталлаах, олус өйдөөх партия эбит. Үүнэн-үөскээн эрэр үйэ дыоно буолангыт – үүнэр-сайдар курдук, саталгыт-дыаһалгыт бэрт, политикабыт да дыон санаатын олус бэйэтигэр тарта. Ити курдук буола охсуо диэбэт этибит”, - диэн эппитэ восстаниеҕа улаханлык үлэлээбит **Отоороп-Слепцов [М.П.]** диэн киһи уонна бүтүүтүгэр эппитэ: “Эһиги кыайдыгыт, биһиги кыайтардыбыт, армиябыт-саабыт кыайбатаҕа – политикабыт күүһэ биһигини сиэтэ”, - диэн.”

*Ойуунускай
Бэс ыйы 21 к. 1928 с.
Якутскай к.*

Бииргэ алтынхан үлэлээбиттэрэ

М.П., В.П. Слепцовтар Бүтүн Саха сиринээби Сэбиэттэр V съезтэригэр. 1927 с.

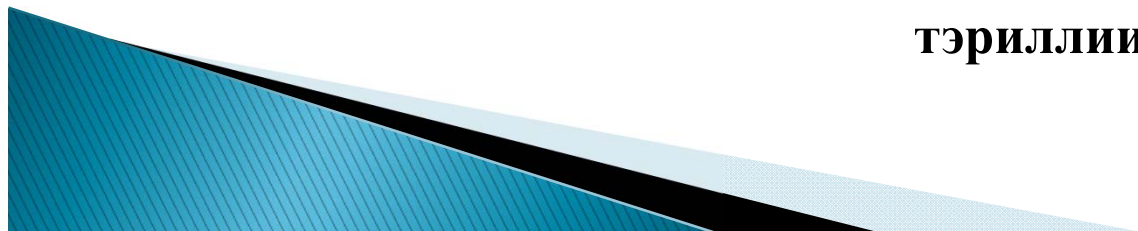
**М.Аммосов, П.Ойуунускай - ортоку олороллор.
Аллараа иккис эрээккэ- М.П.Слепцов-Отоороп
1927 с.**

П.Ойуунускай ЯЦИК председателиир кэмигэр 1924-25 сс. М.П.Слепцов-Отоороп – член-секретарь
.....

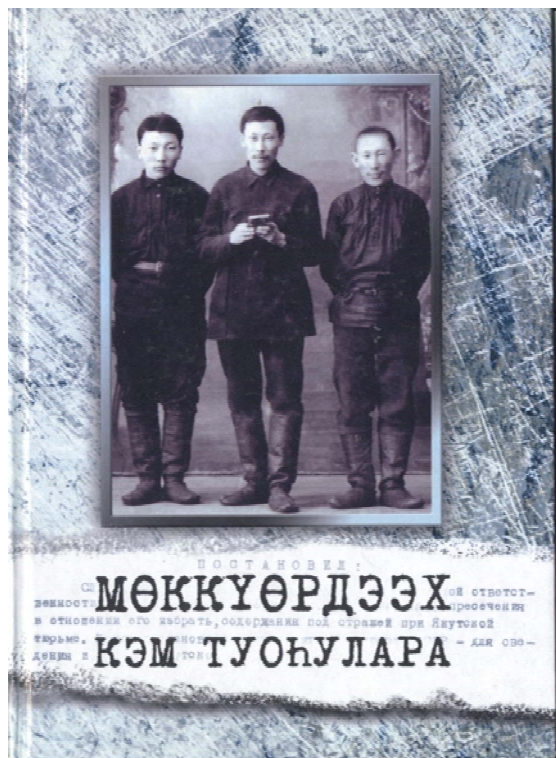
П.А.Ойуунускай “Саха кэскилэ” научнай-чинчийэр общество испииһэгэр кинини: “Слепцов Михаил Петрович, быв.секретарь Совнаркома” , -диэн суруйан киллэрбит.
.....

“Председатель ЯЦИК-а т. Ойунский П.А. , 31 марта 1925 г. в своем кабинете вызывает совещание из следующих **персонально приглашенных лиц: Г.Г.Колесов(Госплан),А.Ф.Бояров(Н.К.П.З.),ШадринГ. И.(Статуправление), Кротов (Редактор “А.Я.”) (...), и **СлепцовМ.П.**-всего 14 человек.”**

**“Саха кэскилэ” общество
тэриллитин туһунан отчуоттан**

“Мөккүөрдээх кэм туоһулар” кинигэттэн:

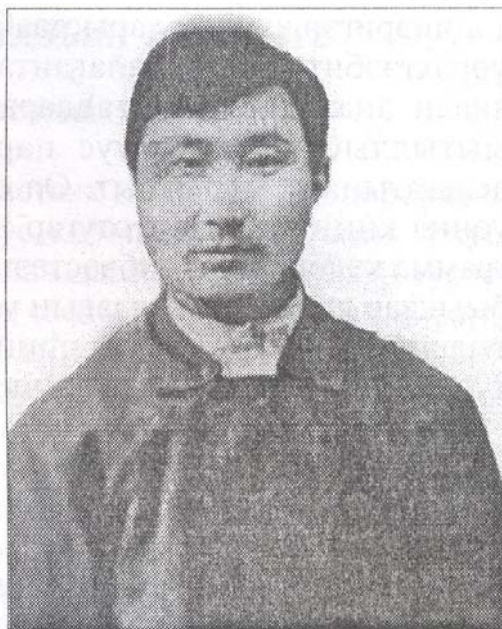

Баайаба олохтооҕо, учуутал Семен Прокопьевич Винокуров ахтыта:

“1960 –с сс. хонтуораба элбэх дьон кэпсэтэрбит быһыыгар Михаил Петрович эттэ: “Мин түүрт уон сэттэ сыллаахха куоракка киирэн, үлэ көрдөһө сылдыбытым. Мэлийбитим. Ким миэхэ үлэ булан биэриэй. Отоороп бандыыкка, норуот өстөөхтөрө Омуоһап, Ойуунускай сэкиритээрдэригэр?!”

Федот Тихонович Андросов

Ойуунускайга сурук суруйбута

1879 с. I Игидэй (Баайаба) нэһилиэгэр сэниэ кэргэннэ төрөөбүтэ. 1917 с. саха, нуучча бааһынайдарын маннайгы съехин кыттыылааба. Съезкэ саха хара үлэһиттэрин союһуттан П.А.Ойуунускай, үөрэнээччи ыччат союһуттан М.К.Аммосов этиилэрин истибитэ.

1920 с. от ыйын 27 күнүгэр М.К.Аммосовка, П.А.Ойуунускайга сурук ыыппыта ССКП Саха уобаластаабы комитетын партийнай архыыбыгар уурулла сытар.

**“Ытыктабыллаах Максим Кирович уонна Платон
Алексеевич!**

Эһиги биһиэхэ барыбытыгар, күндү Сахабыт уобалаһыгар, чэгиэн-чэбдик доруобуйалаах, эрчимнээх уонна общественной олобу тутууга сана модун күүһү-күдэби ылан, эргийэн кэлбиккитинэн эбэрдэлиибит. Эһигини ыраах Байаңантай улууһун сахата, 1917 с. революция кэнниттэн Саха уобалаһын бааһынайдарын, сахаларын маннайгы көнүл съезтэрин урукку делегата, итинник эбэрдэнэн көрсөн эрэбин. (...)Аммосов уонна Слепцов, эһигини иккиэннитин ити ахтар урукку съезпэр ыраахтан эрэ көрсүбүтүм уонна наһаа сөбүлээн туран, эһиги тыл этэргитин истибитим.

(...)Общественнай олобу дьиннээхтик тутууга мин ханнык эмэ кыттыыны ылыахпын уонна үлэлиэхпин ымсыыран туран баһарабын. Дьэ ол иһин эһигиттэн иккиэннититтэн бэйэбит көрүүгүтүнэн бэйэм улууспар ханнык эмэ үлэни биэрэргитигэр көрдөһөбүн.”

Ф.Андросов ити суругар М.К.Аммосов уонна П.А.Ойуунускай туох харданы ыһпыттара биллибэт. Ол эрэри Ф.Т.Андросов бэйэтин улууһугар, нэһилиэгэр соҕоһоһорго былаас дьаһалларын олоххо киллэрэргэ активнайдык үлэлээбит.

Николай Семенович Андросов

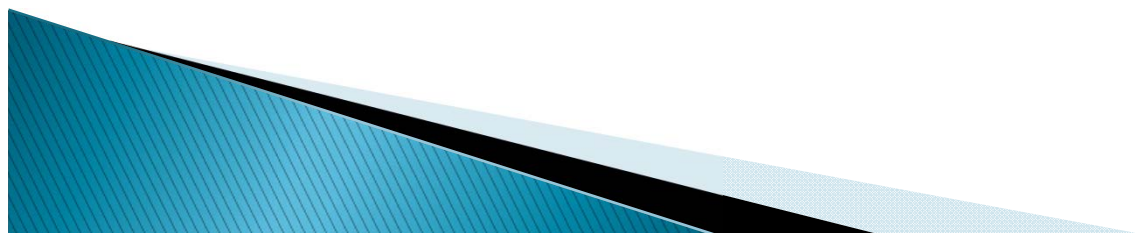
**Саха сирин суруйааччыларын Сойууһун тэрийэр
1-гы суруйааччылар конференцияларыгар
кыттыыны ылбыта, дакылаат онорбута**

1900 сыллаахха ахсынньы 4 күнүгэр Байаантай улууһун I Игидэй нэһилиэгэр (билиннинэн Таатта улууһун Баайабата) төрөөбүтэ.

1929 с. “Кыһыл алаас” диэн тыа хаһаайыстыбатын артыалын тэрийбитэ. Иркутскайдаағы педагогическай институту бүтэрэн историк идэтин ылбыта. Дьокуускайга кинигэ издательствотыгар, Амма улууһугар Амма оскуолатын директорынан үлэлээбитэ.

Н.С.Андросов 1934 с. Саха сириг суруйааччыларын 1-гы конференцияларыгар “**О детской художественной литературе**” диэн дакылааты онорбута. Саха сириг суруйааччыларын сойууһун тэрийэр бу историческай конференцияга талыллыбыт Президиум састаабыгар 14 киһи, ол иһигэр **Н.С. Андросов** киирбит. Конференция Саха сириг Суруйааччыларын Сойууһун правлениетын председателинэн **П.А.Ойуунускайы** талбыта. Николай Семенович 1934-37 сылларга “Кыһыл ыллык” сурунаал редколлегиятыгар үлэлээбит. 1935 с. бу сурунаал 3-4 №-гэр эһиэттиир редактор эбит.

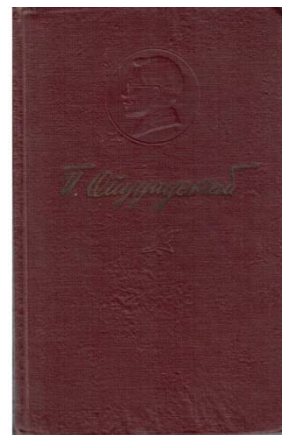
Афанасий Степанович Луковцев

П.А.Ойуунускай “Айымньыларын” 7 - с томун редактора (1962 с.)

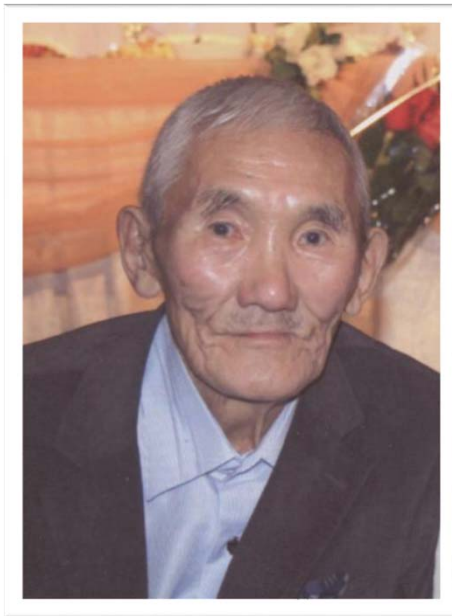
1930 с.Баайабажа төрөөбүтэ. Баайаба 7 кылаастаах оскуолатын бүтэрбитэ. СГУ саха салаатыгар туйгуннук үөрэммитэ.

П.А.Ойуунускай тэрийбит Тыл, литература уонна история институтугар үлэлээбитэ. “Саха тылын быһаарыылаах тылдыта” фундаментальной үлэ төрдүгэр турбута.

Александр Иосифович Попов

П.А.Ойуунускай ийэтинэн аймаҕа

Платон Ойуунускай ийэтинэн дьоно-сэргэтэ Баайаҕаттан төрүттээхтэр. Биллэр кыраайы үөрэтээччи, Таатта историятыгар сыһыаннаах элбэх кинигэ ааптара Егор Дмитриевич Андросов, Баайаҕаҕа олохтооҕо, уран-уус тыллаах сээркээн сэһэнньит Попов Александр Иосифович уонна Платон Алексеевич Ойуунускай түгэх эһэлэрэ биир.

Платон Алексеевич Ойуунускай Баайаҕаҕа иккитэ кэлэ сылдыбыт. Биирдэ оҕо сылдьан ийэтин кытта аймахтарыгар Попов Иосиф Харитоновичтаахха ыалдыттаабыттар.

Поповтар төрүччүлэрэ
(Попов А.И.)

Уйбаан– Дьяакып

НЬЫГЫЛЛА ОХОНООХОЙ
1767

Хара оҕо Сахаар
Кэргэнэ-Настаа

Баалаан
Өлөксөөндүр

9 уоллаах, 4 кыыстаах

Оболоро:
1. Чангый Баһылай
2. Ырыа
Кэтириинэ
3.Бөбө
Хаахынньа-Уйбаан
4. Бөбө
Ньюкулааскы

Оҕото суох

Попов Харитон
Васильевич (3-тэ
кэргэннэммит)

1. Бороскуобуйа

Оболоро
1. Попова
Евдокия
Харитоновна
2. Аана
3.Попов Иосиф
Харитонович

1. Александр
2. Мария

1.Анна
2.Федор
3.Александр
4.Иосиф
5.Мария
6.Екатерина

1.Мария—к. Уйбаан
Унаарап
2.Мэпшэйэ Мэхээлэ
3. Нугуннуур Мэхээлэ
4. Бүөлээни Уоһук
5.Табыыка
Киргизэлэй

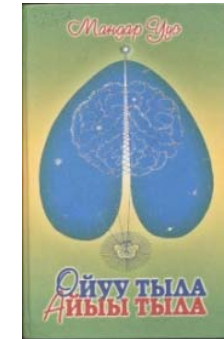
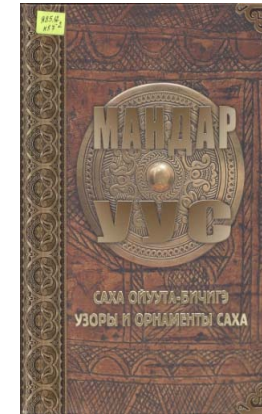
1.П.А.Ойуунускай
2. Мария
3.Марина
4.Мария
5. Кууска Баһылай
6. Уйбаан

1.Саргылана
2. Сардана

П.А.Ойуунускай аатынан Государственной Бириэмийэ лауреаттара

**Наталья
Христофорова**
Суорун Омоллоон
аатынан опера уонна
балет театрын
солистката
«Чурумчуку» балетка
Ньургуйаана оруолун
иһин (1968 с.)

Б.Ф.Неустроев - МандарУус

Духуобунас академиятын академига,
СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, СР
Бочуоттаах гражданина
(2003с. норуот искусствота сайдыытыгар
кылаатын, культурнай-этнографическай
нэһилиэстибэни тарҕатыытын иһин)

“Ньургуһун” оҕо-үнгүү ансаамбыла
Салайааччы - СР культуратын үтүөлээх
үлэһитэ

Людмила Гаврильевна Неустроева

Саха бастакы Президентэ М.Николаев туруорсуутунан
ЮНЕСКО халандаарыгар киирэн бэлиэтэммит

П.А.Ойуунускай 100 сыллаах үбүлүөйүгэр Франция
столицатыгар, Парижка, культурнай программаҕа
кыттыыны ылбыта

Федор Иванович Чярин

Тааттаҕа Ойуунускай ыһыаҕар

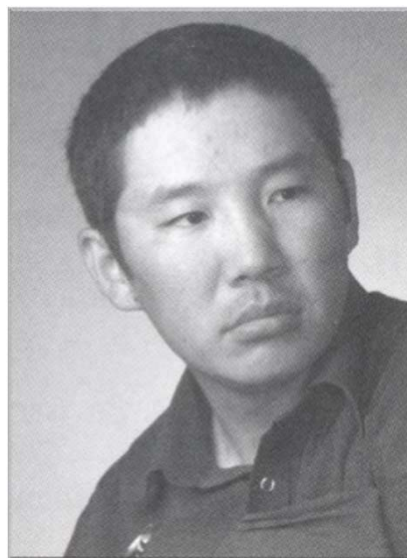
**Россия Президенэ Борис Ельциннэ саха дьонун аатыттан
норуот маастара Ф.И.Чярин онорбут үрүн көмүс курун
бэлэхтээбиттэрэ (1993 с.)**

**П.А.Ойуунускай аатынан Саха
академической драматической театра
Баайаҕаттан төрүттээх артыыстар**

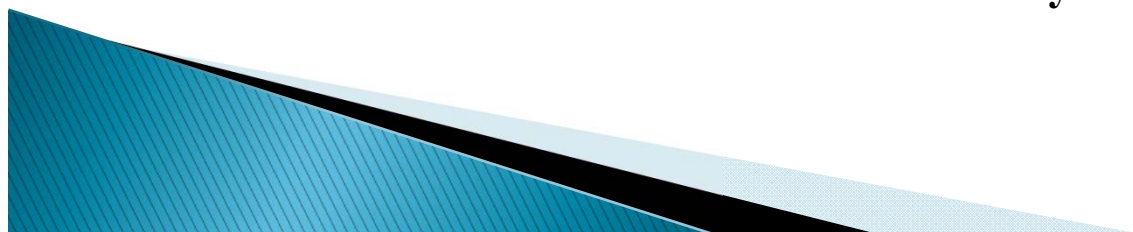
**САССР үтүөлээх
артыыската
Ирина Максимова**

**РФ Государственной
бириэмийэтин лауреата,
СР үтүөлээх артыыһа
Иннокентий Луковцев**

**Матрена Седельникова
СР культуратын туйгуна**

Гаврил Гаврильевич Андросов

Россия суруйааччыларын Союуһун правлениетын секретара, Саха сириин Суруйааччыларын Союуһун правлениетын председателэ,
“Чолбон” сурунаал бас редактора

“П.А.Ойуунускай Киин былааска төрөөбүт норуотун быраабын туруорсууга, Саха сириин государственноһун олохтонуутугар ыыпшыт үлэтэ, гражданскай сэриини хаан тохтууга суох намыратарга тутуспут позицията, саха үөрэбин, наукатын, искусствотун сайдытыгар төрүт буолар дьаһаллара Ойуунускай уһулуччулаах государственнай деятель буоларын кэрэһэлииллэр.”

Гаврил Андросов

П.А.Ойуунускай муус устар 13 күнүгэр, 1922 с.

“Манчаары” хаһыакка таһаарбыт “Саха норуота бу күннэргэ тугу оноруктаабыт”- ыстатыйатын анаары

“Саха саарына сытыы бөрүөтүнэн, Саха Автономнай Социалистическай Сэбиэскэй Республиката тэриллэн эрэрин санатан туран, гражданскай сэрии холоругар сөрөммүт сахатын норуотун иллээх-эйэлээх олоххо ыһырбыта.

Бүгүңнү күн мындаатыттан сыаналатахха, бу ыстатыйа - Ойуунускай, Аммосов, Барахов уонна кинилэр соратниктара – саха эдэр салайааччыларын норуоттарыгар “Манчаары” хаһыат нөңүө тиэрдибит аһаҕас суруктара. Иккис өттүнэн ыллахха, кинилэр революция, гражданскай сэрии кыһатыгар эллэнэн буһан-хатан тахсыбыттарын, норуоттарын иннигэр эппиэтинэни сүкпүттэрин бигэргэтэр дьоһун историческай докумуон быһыытынан билиниэххэ эмиэ сөп.”

Гаврил Андросов

Республика уонна Ойуунускай

Саха сиригн государственнотун истортуттар үс саха саарынын – Былатыан Ойуунускай, Максим Аммосов, Исидор Барахов ааттара бигитик киирдэ. Киинлэр – Саха Автономнай Сэбиэскэй Социалистической республикатын төрүттээчилэр. Оттон Саха АССР – Саха сиригн государственнот сайдымытын боччумнаах гүһүмэсэ. Бу чыпчаалга дабайыахха дьэри, үс уйа тухары, хас эмэ калыҥа саха саарынына уунуук-уунукутаахтык туруулаһпыттара. Бэйэни салайынар быраап иһин туруулаһар хамсааһыннар ордук XIX-XX үйэлэр кирибиһилэригэр сытымырхайбыттарын биллигин чинчийээчилэр бигэргэтэллэр. Дьэ, манньк хароһобулдуох кэм балла кийитинэн саха норуотун дуклубунай лидера Былатыан Ойуунускай буолбута.

Былатыан Ойуунускай боруон ыһыаһыгар (1937 с.)

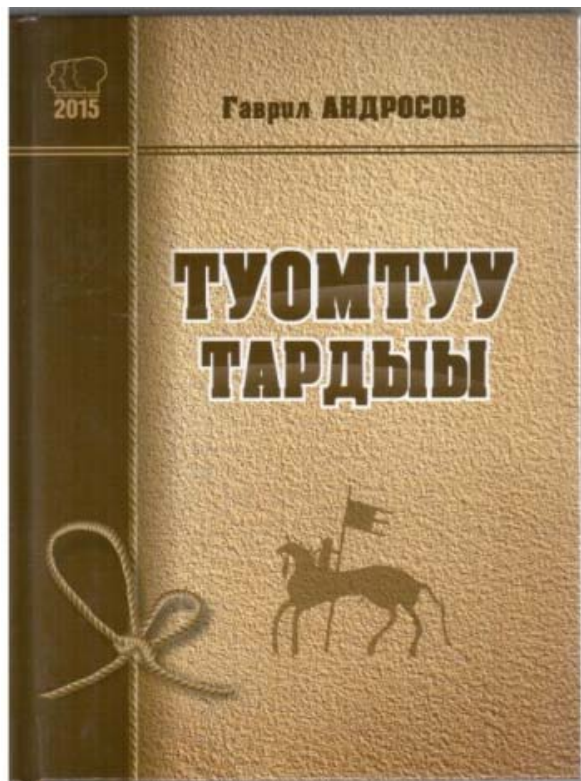
Бараховы кытта бииргэ автономия боппуруоһугар – Саха сиригн государственнотун төрүттаниитигэр быһаччы үлэстэбит. Былатыан Ойуунускай бородоһоотулунан Саха АССР конституциатын, федерациатын оҕорор комиссия сэбиэтигэр. Сибиир Саха подотделлэригэр автономия барыаһыгын оҕорор болохто Ойуунускай салайатынан Роман Оронию, Семен Новгородови, Афанасий Давыдови у.д.а. кытта бииргэ үлэстэбит. Бигэриммэтэх чыччыан, Ефимов 1921 сыл кыһыныгэр Аммосови кытта Москвагабыт уонна Сэбиэттэр Бүтүн Россиятаары 8-с съездиригэр баран кыттабыт. Иокон салгыи РСФСР Наркомыгар Саха сиригн государственнотун туруоруубуттар. 1922 н.сыл сардаланмыгыгар Ленинги Ефимов Саха сиригэр эргилийит уонна, биллэбит быһахыта...

• Гаврил АНДРОСОВ
Юунускай – Саха сиригн коммунистическэй партиятын Сибиирдээҕи бюроһуоһунун чыыһыгыт. Ол мөккүөрү үөскөһүт туоһутунан кини 1921 сыллаах-1922 сыллаахх Ойуунускай коммунистическэй (бассабыык) партиятын Сибиирдээҕи бюроһуоһунун чыыһыгыт уонна Саха сиригэр коммунистическэй партиятын бүтүн Россиятаары 8-с съездиригэр баран кыттабыт. Иокон салгыи РСФСР Наркомыгар Саха сиригн государственнотун туруоруубуттар. 1922 н.сыл сардаланмыгыгар Ленинги Ефимов Саха сиригэр эргилийит уонна, биллэбит быһахыта...

“Ойуунускай Саха сиригн коммунистарыттан бастакынан үрдүкү таһымна сытыытык уонна олохтоохтук автономия боппуруоһун көтөхпүтэ. Ол мөккүөрү үөскөһүт туоһутунан кини 1921 с. муус устар 13 күнүгэр Омскэй куоракка Россия коммунистическэй (бассабыык) партиятын Киин комитетын Сибиирдээҕи бүрүөтүгэр (Сиббюро) уонна Сибревком националыностар дьыалаларыгар комитетыгар (Сибнац) иһитиннэрбит дакылаата буолар.

Былатыан автономияны туруоруһуутугар суос-соботоһу буолбатах этэ. Бу кэмнэ киниэхэ доботторо Исидор Барахов- Саха Сиригэр, Максим Аммосов – Москвага автономия олохтуурга бигэ тирэх буолбуттара. Биирдэнэ нэһилиэнньэ уонна күбүөрүнэ салатата, иккиһэ үрдүкү былааска өйөбүл ыларга күүскэ үлэлэспиттэрэ.”

Гаврил Андросов

Андросов, Гаврил Гаврильевич.

Туомтуу тардыы: саха омук историятын, судаарыстыбаннаһын уонна национальнай лидердэрин тустарынан ыстатыйалар, интервьюлар хомуурунньуктара / Гаврил Андросов. – Дьокуускай : “Медиа-холдинг “Якутия” ААО, 2015. – 208 с.

Андросов, Г. Г. Өрөспүүбүлүкэ уонна Ойуунускай // Туомтуу тардыы / Гаврил Андросов . - Дьокуускай, 2015 . - С. 101-106.

Андросов, Г. Г. Өрөспүүбүлүкэ уһаарыллыыта:1922 сыл, кулун тутар 2-12 күннэрэ...(хроника) // Туомтуу тардыы / Гаврил Андросов . - Дьокуускай, 2015 .- С. 110-116.

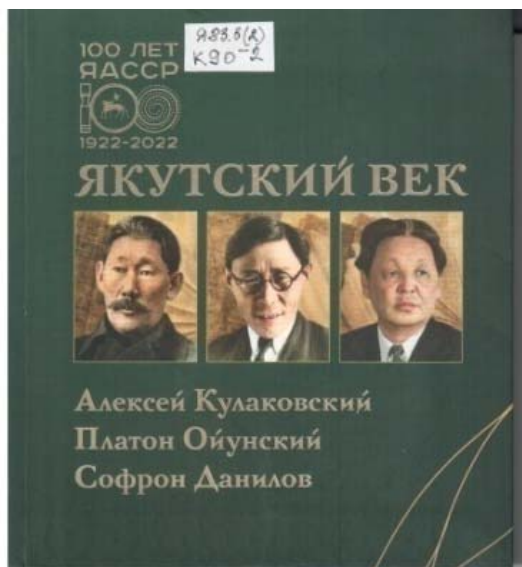
Андросов, Г. Г. Судаарыстыбаннас икки чыпчаала, эбэтэр “кыһыл” Ойуунускай уонна “үрүн” Ефимов ситимнэрэ. // Туомтуу тардыы / Гаврил Андросов .- Дьокуускай , 2015 . - С. 123-127.

Андросов, Г. Г. Ойуунускай биир ыстатыйатын ырынгалаатахха // Туомтуу тардыы / Гаврил Андросов .- Дьокуускай , 2015 . - С. 127-131.

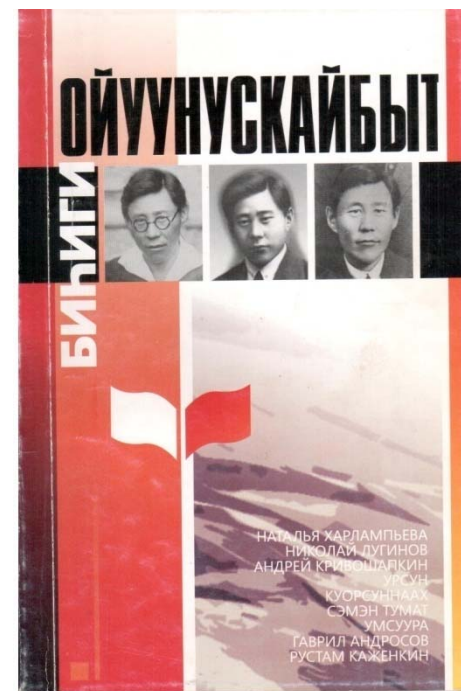
Андросов, Г. Г. Автономия үктэллэрэ. Саха судаарыстыбаннаһын бигэргэппит съезд // Туомтуу тардыы / Гаврил Андросов .- Дьокуускай, 2015 . - С. 132-135.

Андросов, Г.Г. Ойуунускай кэриэһин олоххо киллэриин, эбэтэр Саха Сирин историятын санаттан сырдататы // Туомтуу тардыы / Гаврил Андросов .- Дьокуускай, 2015.-С . 195-200.

**Республика 100 сылыгар тахсыбыт
кинигэ проегын автора уонна
хомуйан онорооччута - Гаврил
Андросов**

**Якутский век / Алексей Кулаковский,
Платон Ойунский, Софрон Данилов ;
автор проекта и составитель Г.Г.Андросов ;
[вступительное слово Н.И.Харламповеой] .
– Якутск : Алта, 2002. – 160 с.**

**Андросов, Г. Ойуунускай
сибириадата (айан кэннэ анаарыы)
/ Гаврил Андросов // Биһиги
Ойуунускайбыт : Саха сири
суруйааччылар П.А.Ойуунускай
төрөөбүтэ 120 сылыгар.-
Дьокуускай : Сайдам, 2013 .- С.
118-121.**

Туһаныллыбыт литература

1. Үһүс төгүлүн букатыннаахтык эргиллии. - Дьокуускай: Бичик, 1997.
2. Баайаба. Таатта улууһа. - Дьокуускай : Бичик, 2003.
3. Спиридонов И.Г. Көнүл-дохсун күннэргэ-Ойунский и наше время.- Дьокуускай : Бичик, 2003.
4. Земля олонхо-Франция .Празднование 100-летия Платона Ойунского в ЮНЕСКО
5. Антология Саха театра. – Якутск : Бичик, 2010. Кн.3. – 2010.
6. Республика Саха .Год 2003.Год П.А.Ойунского. - Якутск : Бичик, 2003.
7. Таатта-родина Ойунского.- Изд.2-е, доп. - Якутск : Бичик, 2013.
8. Андросов Г.Г. Туомтуу тардыы. – Дьокуускай : «Медиа-холдинг «Якутия» ААО, 2015.
9. Мөккүөрдээх кэм туоһулар.- Дьокуускай : Бичик, 2018 .
10. Андросовтар учуутал династияларын аатынан нэһилиэк музейын матырыйааллара.

